

JEBRON – LITURGIE

NIETS MENSELIJK IS DE BIJBEL (PSALMEN) VREEMD !

Viering van 8 september 2024: Startviering van het werkjaar 2024-2025 (49^{ste} werkjaar)

Inleiding op het jaarthema

Thema: De bijbel: één grote midrasj bij het verschijnsel mens (Han Reckens)

Een dubbele invalshoek:

Een inkijk in de proloog van Genesis (hst 1-4): wie is de mens?

De plaats van De Psalmen in de joodse bijbel aan de hand van Psalm 1.

Welkom

Iedereen van harte welgekomen bij de aanvang van dit nieuwe werkjaar. We naderen zo stilaan een kaap, waarvan we 49 jaar geleden niet hadden durven bevroeden die ooit samen als Jebron gemeenschap te mogen nemen. Maar dat is voor later.

Een nieuw jaar dient zich dus aan en we willen in dit jaar tijdens onze vieringen nagaan hoe we ons in dat boek waarvan we zingen 'boek, jij bent geleefd', als gelovige, ieder met zijn eigen invalshoek en inzicht, terugvinden, opgeroepen worden en houvast krijgen voor bij ons dagelijks doen en laten.

Dit jaar niet zozeer via de klassieke lezingen uit het Oud Testament, de evangeliën of de brieven van Paulus maar aan de hand van de Psalmen. Niet zo voor de hand liggend maar sinds Huub Oosterhuis er een hedendaagse invulling aan gaf toch ook niet zo vreemd meer. We willen vandaag wel beginnen met de allereerste bladzijden uit het bijbelboek, met het scheppingsverhaal en wat op die eerste bladzijden is vastgelegd, waar we te horen krijgen waartoe we eigenlijk zijn geschapen en welke kansen en gevaren op die lange weg liggen. En dan willen we overstappen naar de Psalmen waar mensen zoals wij op zoek zijn naar ondersteuning bij wat ze beleven aan vreugde, angst, pijn en verdriet. Dat die Psalmen nauw aansluiten bij al wat de mens beleeft wordt goed verwoord in volgende woorden die ik ooit noteerde maar me niet meer herinner bij wie - misschien bij Dirk De Wachter in zijn boek rond Vertrouwingen – 'De troost die psalmen bieden is de zekerheid dat anderen hetzelfde hebben gevoeld als wij en dat we niet alleen zijn in onze woede, onze wanhoop en ons verlangen naar betere tijden'.

Mensen van overal aangewaaid, laten we onszelf dan plaatsen onder de hoede van de Ene, die we als Vader, Moeder en leven gevende Geest aanwezig mogen weten.

Lied: Lied van samenkomst (Liedboek p. 30)

Gebed

JJ, die mij zoekt,
... mij, jouw vondeling,
tot jou richt ik mijn vragen:
tevreden zijn,
liefhebben,
hoe vind ik dat?

hoe kies ik dat?
Laat mij dat zien, beleven, hier, nu;
breng mij niet in beproeving;
dat ik niet mezelf haat;
maak mij bereid.

Inleiding (1): bij Genesis 2-4 over ‘wie is de mens?’

Als het waar is wat Han Renckens schrijft dat de bijbel in zijn geheel niet zomaar over God gaat, maar dat hij een midrasj – d.w.z. een telkens weer evoluerend verhaal is over de vraag “wie is de mens?”, dan kan het niet anders dan dat niets menselijks de bijbel vreemd is. In Genesis 1 wordt het ons zeer bekende scheppingsverhaal verteld, dat culmineert in de 6^{de} dag, waar over de mens twee zaken worden gezegd: (1) de mens is geschapen naar het beeld van God en dus is elke mens van goddelijke waarde en (2) de mens wordt geroepen tot een leven, waarin déze God van bevrijding en vrede tot zijn recht komt.

En na dit statement wordt in drie hoofdstukken een poging gedaan om iets te zeggen over wie deze mens dan is en hoe deze mens zich in de geschiedenis ontpopt. Karel Deurloo noemt deze drie hoofdstukken een poging tot bijbels antropologie.

Er worden twee zaken over de mens gezegd: de mens - mannelijk en vrouwelijk – is een geheim én een raadsel.

Dat de mens een geheim is horen we in het laatste vers van hoofdstuk 2: ze waren beiden naakt, de man en de vrouw en ze voelden geen schaamte voor elkaar. Anders gezegd: ze durfden zich in hun weerloosheid en kwetsbaarheid voor elkaar openen zonder de angst misbruikt te worden. Deze fundamentele grondhouding van openheid en respect is de basis voor de vrijheid die aan de mens is beloofd: jullie mogen eten van alle bomen in de tuin, behalve van de boom van de kennis van goed en kwaad.

In het derde en vierde hoofdstuk wordt dan verhalenderwijze verteld hoe de mens zich ontpopt als een raadsel, dat kan samengevat worden met de vraag: hoe is het mogelijk dat de mens het verbod om te eten van boom van de kennis van goed en kwaad interpreteert als een aantasting van zijn/haar vrijheid, terwijl dit verbod juist de voorwaarde is om de medemens in vrijheid tegemoet te treden? Ja. Hoe is dit mogelijk? Hoofdstuk 3 eindigt dan ook met de schaamte voor elkaar omdat het wederzijds vertrouwen weg is en de angst voor elkaar gaat regeren: ze rijgen vijgenbladeren aaneen om hun schaamte te bedekken.

En in hoofdstuk 4 wordt het raadsel van de mens ten top gedreven. We luisteren naar een fragment:

Het geschiedt na verloop van dagen:

Kaïn, de mens brengt een offer aan de ENE, van de vrucht van de akker.

Abel, wiens naam betekent: de kleine, de nietige,

ziet dat zijn broeder een offer brengt en ook hij besluit hetzelfde te doen:

hij offert iets van de eerstelingen van zijn schapen.

In de hoop dat de mens Kaïn in dezelfde richting zal kijken als de Ene, die kijkt naar Abel en zijn offer.

Maar Kaïn, de mens, weigert deze blikrichting van de ENE te volgen

en zijn aangezicht valt.

Dan zegt de Ene tot Kaïn:

als je niet goed doet ligt zonde voor de deur op de loer.

Jouw kleine broer is immers op jou gericht.

Dan zegt Kaïn tot Abel, zijn broer:.....

En het geschiedt: als zij op het veld zijn

staat Kaïn op tegen Abel, zijn broer, en vermoordt hem.

Dan zegt de Ene tot Kaïn: waar is Abel, je broer?-

En Kaïn antwoordt: ben ik soms de hoeder van mijn broeder?

Lied: Een mens te zijn op aarde (Liedboek p. 64)

Inleiding (2): de plaats van de Psalmen in TeNaCH/Oud Testament

De joodse bijbel, het Oud Testament, door de joden TeNaCH genoemd, bestaat uit drie delen:

In de eerste twee delen gaat het over het bevrijdend aanbod van Godwege.

In het derde deel gaat het over het antwoord van allen tot wie dit goddelijk aanbod is gericht.

Thora: de eerste vijf boeken

Volgens de Joodse traditie staat alles wat een mens moet weten in deze boeken.

Beter zou het zijn Thora te vertalen door 'aanwijzingen' voor de weg die mensen moeten gaan om een menselijke gemeenschap in vrijheid op te bouwen.

Neviïm of de Profeten

In deze boeken wordt verhaald hoe de Thora geschiedenis maakt met mensen en hoe mensen geschiedenis maken met de Tora, hoe mensen proberen te leven met de woorden van de Thora. Maar de geschiedenis toont hoe mensen vaak afdwalen ' van 'de weg'.

Hierdoor werd de gemeenschap stuk gemaakt. Dan stonden er profeten op, die hun medemensen opnieuw herinnerden aan de oorspronkelijke woorden.

Chetuvim of de Geschriften

In deze boeken zit een grote veelheid en verscheidenheid van boeken, die beschouwd kunnen worden als de reactie van de joodse gemeenschap op Thora en Profeten in bidden, zingen, wijsheidswoorden, bedenkingen, verhalen, enz...

Het eerste boek van deze Chetuvim is het boek van de Psalmen, dat de toon zet voor geheel.

Laten we nu luisteren naar Psalm 1, waarin de grondtoon van het hele psalmboek klinkt:
(Vertaling van Huub Oosterhuis in 150 Psalmen vrij)

Goed is

dat je niet doet wat slecht is

niet achter oplichters aan loopt

niet met Ploert en Schender heult

niet je schouders ophaalt

'ploert en schender, ach

zo is de wereld'.

*Goed is dat je goede woorden
overweegt en wil:
heb je naaste lief die is als jij
de vluchteling, de arme, doe hen recht.
Prent ze in het hart van je verstand,
die woorden
zeg ze voor je uit
gezegend ben je*

*een boom aan stromen levend water
vruchten zul je dragen
blad dat niet vergeelt
het zal je goed gaan.*

*Oplichter
ongezegend zal je zijn.
Een storm steekt op
je waait de leegte in.*

Lied: Mensen van ooit (Liedboek p. 10)

Intermezzo: praktische afspraken en collecte

Als tafelgebed het lied: Boek, Jij bent geleefd (Liedboek p. 48-49)

Delen van Brood en Wijn

Onze Vader verborgen (Liedboek p. 15)

Tekst tot slot (Psalm 1 in de hertaling van Jos Van Pelt) – onderbroken met enkele strofen van het lied van Herman Verbeeck: De aarde behoort niet de mensen (Liedboek p. 13)

*Leven als tevreden mens, kan mij dat nog gelukken?
De zon gaat onder nu,
en ver over de helft van mijn weg loop ik verloren in dit duister woud.
Neem ik nog vrede met wat mij rest?
Zal iemand mij nog vinden?
Of sluit ik mijn hart? Verbitterd?
Opkijken naar wie over lijken gaan,
succes zoeken in de vicieuze kring
van cynisch en schamper neerkijken op wie hun best doen,
en kleineren wat verwondering wekt, of dank?
Hoe daar tegen in gaan? Mij riskeren?*

Strofen 1,2

Mijn hart openen en overwegen, elke dageraad, dag na dag:

*"waar is vandaag mijn juiste plaats, waar geef ik liefhebben een kans,
hoe geef ik dit lied nu klank?"*

Vrede nemen met mijn bestaan, het is wat het is.

Tevreden zijn:

van waar de wind ook waait,

staan als een boom, stevig geworteld,

aan de rand gepland, vlakbij de bron die voeding geeft aan vruchtbare grond.

Kome wat komt.

Strofen 3, 4 en 5

Of kies ik de snelle weg?

*De wellust van macht uitoefenen, roem oogsten, bezit verwerven? Maken zij mij cynisch en
verbittert?*

Ze jagen mij op; verstrooien en verstuiven mij,

zand in de woestijn, kaf in de wind.

Tot er geen ontkomen meer is

aan het sluipende oordeel over mezelf: ik haat mezelf.

Welk recht op bestaan gun ik mezelf nog?

En liefhebben dan?

Hoe zal dit een plek vinden,

een voedingsbodem in mijn hart, ruimte in mijn ziel, klank voor mijn lied?

Een tweesprong;

ik moet kiezen:

welke ruimte, welk perspectief? Waar vind ik mijn bron,

de bodem van mijn hart?

Welke weg voert mij tot vrede?

En waar naartoe gaat die andere?

Ten koste van welke prijs? Loopt hij dood?

Oh, kon ik dat zien, nu!

Strofen 6,7 en 8

Vredeswens

Slotlied: Mens voor de mensen zijn (Liedboek p 8)